

Dny lidové architektury Královéhradeckého kraje 21. – 29. července 2018 se slavnostním zahájením v národní kulturní památce Dřevěnka v Úpici v sobotu 21. července

Putování za lidovými stavbami Úpicka

V letošním roce se uskuteční již 6. ročník Dnů lidové architektury Čech, Moravy a Slezska, tentokrát s centrem v Úpici, malebném městečku vklíněném do údolí Úpy, ležícím ve zvlněné poklidné a přívětivé krajině východního Podkrkonoší pod Jestřebími horami, v níž se střídají zalesněná návrší s travnatými stráněmi a poli, kde najdeme tichá zákoutí i místa s dalekými výhledy. Je to kraj horníků a tkalců a také kraj slavných rodáků bratří Čapků, jehož osobitou tvářnost formují též historická městská i vesnická sídla s řadou dosud zachovalých slohových i tradičních lidových staveb, z nichž mnohé tu často stojí už stovky let. Záměrem a přáním pořadatelů je, aby se Dny lidové architektury staly pro širokou veřejnost podnětem k hlubšímu poznání a pochopení hodnot a významu lidového stavitelství a zároveň impulsem k posílení vědomí odpovědnosti za jeho uchování.

Za hlavní středisko Dnů lidové architektury Královéhradeckého kraje 2018 byla vybrána národní kulturní památka Dřevěnka v Úpici, unikátně dochovaný archaický roubený patrový dům postavený kolem roku 1610, který díky úsilí Města Úpice prošel citlivě provedenou kompletní památkovou obnovou. Právě zde se v sobotu 21. července uskuteční slavnostní zahájení Dnů lidové architektury a zároveň oficiální slavnostní otevření revitalizovaného areálu Dřevěnky pro veřejnost, jehož součástí bude též představení drobné publikace o znovuzrozené Dřevěnce. Celodenní bohatý moderovaný doprovodný program nabídne návštěvníkům ukázky tradičních řemesel, prodej regionálních potravin i dalších výrobků, vystoupení folklorních a divadelních souborů i loutkového divadla, prohlídky interiérů Dřevěnky, tematické výstavy, prezentace, přednášky i soutěže pro děti a též možnost posezení s občerstvením a hudbou.

Na organizaci Dnů lidové architektury Královéhradeckého kraje se podílí Královéhradecký kraj, jmenovitě pak odbor kultury a památkové péče Krajského úřadu, Město Úpice, Kotěrovo centrum architektury o.p.s. a odbornou stránku zajišťuje Národní památkový ústav – generální ředitelství a územní odborné pracoviště v Josefově.

Úpice se rovněž stane výchozím bodem Putování za lidovými stavbami Úpicka a Jestřebích hor, během něhož se zájemci seznámí s vybranými ukázkami unikátních vesnických staveb a sídel. Asi tříhodinovou trasu exkurze s odborným výkladem bude možno absolvovat zdarma dvěma mikrobusem, které vyjedou ve 13:00 hodin z historického náměstí T. G. M. Účast je možno si rezervovat předem na e-mailové adrese e.henrichova@foibos.cz nebo na tel. 777 100 557. Základní informace o Putování rovněž poskytne právě tato speciálně k těmto účelům vydaná skládačka, jež obsahuje i údaje o mnoha dalších význačných památkách vesnického stavitelství v Královéhradeckém kraji, které si budou moci návštěvníci prohlédnout individuálně.

Informace ke Dnům lidové architektury Královéhradeckého kraje 2018 lze získat v regionálních informačních centrech, muzeích, kulturních zařízeních a rovněž na webových stránkách:

www.lidove-stavby.cz; www.polabskemuzeum.cz; www.kr-stredocesky.cz;

www.npu.cz; www.propamatky.info

Trasa Putování za lidovými stavbami Úpicka:

- **Úpice – Dřevěnka čp. 92, okr. Trutnov**

Ojediněle zachovaná patrová roubená budova s pozdně středověkým jádrem stojící již více než 400 let západně od náměstí, jejíž vznik byl dendrochronologickou (letokruhovou) analýzou datován do let 1607–1610, kdy došlo ke skácení nejstarších trámů dřevěné konstrukce; ve své historii sloužila převážně jako hospoda, ale nedostatečná údržba zejména koncem minulého století byla příčinou neustále se zhoršujícího stavebně technického stavu, obrat nastal až v roce 2007, kdy byla vykoupena Městem Úpice a začala její postupná celková památková obnova včetně jejího okolí, která bude dokončena právě v letošním roce; sloužit bude jako kulturně společenské centrum Města Úpice s expozičními prostory, přednáškovým a výstavním sálem, infocentrem, zázemím pro pořádání různých akcí apod., v interiéru budou mít návštěvníci zároveň možnost obdivovat tradiční historické stavební technologie i citlivou práci současných tesařů při výměnách a opravách dožilých konstrukčních součástí; pro svou mimořádnou hodnotu byla Dřevěnka v roce 2010 prohlášena vládou ČR národní kulturní památkou.

- **Rtyně v Podkrkonoší – dům čp. 53 + zvonice u kostela, okr. Trutnov**

Unikátně zachovaný **roubený dům čp. 53** s pozdně středověkým jádrem dendrochronologicky datovaným do let 1547–1548, kompletně se dochovala rozlehlá vysoká tzv. dýmná jizba, z níž se kouř odváděl z otevřeného ohniště okénkem v průčelí nad okny, později pak prostřednictvím tzv. dýmné komory zbudované v patře druhého bočního traktu nad světničkou; ve velké vstupní síni se zachovala vydělená černá kuchyně se zděným dýmníkovým komínem, na ní navazuje hospodářský trakt se stájami klenutými z lomového kamene z první poloviny 19. století; domu hrozila počátkem 90. let 20. století demolice, ale nakonec se podařilo vlastníky přesvědčit o jeho jedinečnosti a v letech 1998–2003 prošel celkovou citlivou památkovou obnovou; dnes je ukázkou konstrukčních a prostorových řešení obytných domů a způsobu bydlení na venkově v pozdním středověku a v posledních letech se zde konají experimentální odborná pracovní setkání; přestože se nachází se v soukromém vlastnictví, lze se domluvit na jeho prohlídce.

Zdaleka viditelná **zvonice** charakteristické impozantní siluety stojí poblíž kostela sv. Jana Křtitele na vyvýšeném místě nad obcí v její střední části; jedna z našich nejcennějších a nejvýznačnějších dřevěných zvoníc ojedinělého typu a neobvyklé konstrukce – dole osmiboká s hranolovým vnitřním trámovým štenýřem, na němž spočívá mohutný vysazený bedněný kvádr zvonového patra se zvonovou stolicí, který je završen vysokou štíhlou střešou; postavena patrně roku 1544, svou archaickou konstrukcí a vertikálitou je dokladem přežívání pozdně gotické stavební tradice typické pro východočeský venkov.

- **Malé Svatoňovice, nám. K. Čapka č.p. 16 – kostelnický domek + mariánský poutní areál, okr. Trutnov**

Kostelnický domek postavený roku 1749 najdeme skrytý za „Studánkou“ na okraji poutního areálu, zůstal zachován ve velice autentické podobě včetně konstrukčních detailů i černé kuchyně, jedná se o jeden z nejstarších dokladů původní obytné zástavby obce i regionu; vlivem dlouhodobě zanedbávané údržby se dostal do havarijního stavu, ale v posledních letech probíhá jeho postupná celková rehabilitace respektující historické konstrukce a stavební detaily.

Poutní areál na náměstí Karla Čapka se skládá z **barokní kaple "Studánky"** postavené roku 1732 nad léčivým a zázračným pramenem, osmiboká zděná stavba se otevírá třemi oblouky s ozdobnými mřížemi směrem ke kostelu, voda vyvěrá do nádržky z roku 1777, vnitřek kaple byl v roce 1907 vyzdoben mozaikou znázorňující třešňový strom se Svatoňovickou Madonou (viz pověst o vzniku studánky) dle návrhu benediktina Pantaleona Majora.

Poutní kostel Sedmi radostí Panny Marie situovaný v horní části náměstí je jednoduchá původně barokní stavba z roku 1733 s lodí upravenou empírově v letech 1830–1831.

Kaple sv. Judy Tadeáše před sakristií kostela byla postavena jako obětní v roce 1904, teprve roku 1952 do ní umístěna socha sv. Judy Tadeáše od firmy Břetislav Kafka z Červeného Kostelce.

Kaple Panny Marie Lurdské z roku 1934 stojící nad „Studánkou“ byla rovněž kaplí obětní, až roku 1948 v ní zařízena Lurdská jeskyňka s tekoucí vodou se soškami Panny Marie Lurdské a klečící sv. Bernadetty umístěnými v krajině vytvořené z araukaritů (zkamenělého dřeva) z vrchu Žaltman.

Farní budova z roku 1892 doplňující soubor leží výše ve svahu nad "Studánkou" u kostelnického domku.

Na náměstí můžeme navštívit ještě **Muzeum bratří Čapků** a infocentrum.

- **Stárkov, roubená fara čp. 73 + městská památková zóna, okr. Náchod**

Městečko malebně zasazené pod Jestřabími horami je prvně zmiňováno roku 1321, ale jeho vznik se předpokládá již před rokem 1250 v souvislosti s existencí zdejší tvrze, která později zanikla v souvislosti s výstavbou nového zámku roku 1541, na město byl Stárkov povýšen v roce 1573, vzhledem k odlehlé poloze mimo průmyslové oblasti však jeho vývoj stagnoval a dodnes si tak zachoval osobité rysy malého podhorského města s řadou dochovaných roubených a zděných domů s typickými znaky lidového stavitelství, dva dřevěné podsíňové domy s vysokými štíty najdeme přímo na pravidelně vymezeném čtvercovém náměstí, v jehož horní části stojí mohutná budova radnice z doby po polovině 19. století; dalšími památkami města jsou původně renesanční zámek, upravovaný barokně a pak nevhodně ve 20. století a v dominantní poloze nad náměstím barokní kostel sv. Josefa z let 1654 – 1662 s věží z roku 1765, od něhož vychází rovněž barokní křížová cesta z roku 1755, tvořená pískovcovými reliéfy nad stupňovitými podstavci.

Rozlehlá patrová fara čp. 73 stojící u kostela je unikátní památkou roubené venkovské architektury, patří mezi nejstarší dřevěné světské stavby ve východočeském regionu, původní fara z roku 1581 zanikla při požáru města v roce 1622, znovu byla postavena roku 1660 a do nynější podoby upravena roku 1753, většina jejích obvodových i vnitřních konstrukcí je roubená, kromě zděného valeně zaklenutého kuchyňského traktu pocházejícího patrně z nejstarší stavební fáze před požárem, součástí farního dvora jsou též zděné kamenné hospodářské stavby stodůlky a chlévů; chátrajícího objektu fary se ujal současný soukromý vlastník, který provádí její rozsáhlou citlivou památkovou obnovu.

- **Horní Dřevíč - mlýn Dřevíček čp. 3, okr. Náchod**

Mlýn stojí na samotě při silnici mezi Stárkovým a Horním Dřevíčem v půvabném údolí říčky Dřevíče (někdy zvané Olšavka), stával zde pravděpodobně již dávno před první písemnou zmínkou z roku 1734; až do počátku 20. století šlo o dřevěnou stavbu s jednoduchým českým složením, v roce 1917 jej koupil Ladislav Baudyš, který se rozhodl starý mlýn odstranit a postavit nový moderní s pokročilým a výkonnějším

uměleckým složením, stávající budova i s mlynářovým obydlím byla vybudována v letech 1919–1922 a technickým zařízením vybavena v letech 1925 – 1938, přičemž roku 1932 vodní kolo nahradila Francisova turbína a pomocný elektromotor pro případ nedostatku vody; roku 1941 byl mlynář Ladislav Baudyš zatčen a do mlýna se vrátil až po skončení války, poté byl mlýn ještě krátce v provozu do roku 1948, kdy došlo k jeho zestátnění; dodnes se zachoval ve velmi autentické podobě včetně kompletního funkčního technologického vybavení a náhonu; po roce 1990 byl navrácen původním majitelům a dnes slouží jako věrohodná expozice prvorepublikového mlynářského řemesla doprovázená zasvěceným výkladem potomka původního mlynářského rodu (děti zde najdou ukryté čerty a vodníka).

Další vybraná hodnotná vesnická sídla a jednotlivé památky lidového stavitelství v Královéhradeckém kraji:

- **Dobruška – Rodný domek Františka Vladislava Heka čp. 185, okr. Náchod**

Přízemní zděné stavení rodného domu vlastence a buditele Františka Ladislava Heka, který se zde roku 1769 narodil, stojí nedaleko náměstí, kromě kulturně historických souvislostí jde o jeden z posledních zajímavých dokladů předměstské zástavby Dobrušky 18. století s výraznými rysy lidové architektury; na dům obdélného půdorysu krytý mansardovou střechou šikmo navazuje menší přístavba s přízemní pavláčkou podél zápraží; v interiéru je instalována expozice přibližující život a dobu F. L. Heka, jehož osobnost se stala předobrazem hrdiny románu Aloise Jiráska F. L. Věk, vznikla však až roku 1972 na základě mimořádného ohlasu stejnojmenného televizního seriálu.

- **Hoříněves – Památník – rodný dům Václava Hanky čp. 10, okr. Hradec Králové**

Rodný dům významného vlasteneckého buditele, spisovatele, překladatele, jazykovědce, literárního historika aj. Václava Hanky je typickou ukázkou podkrkonošské roubené lidové architektury; bývalá zájezdní hospoda z doby kolem roku 1720 má obdélnou dispozici, z níž je ve střední části nad vstup vysunuta patrová tzv. křížová světnička podepíraná čtveřicí profilovaných sloupů, stavení má šindelovou sedlovou střechu a ozdobně skládané lomenice; před domem stojí socha Václava Hanky od hořického sochaře Mořice Černila z roku 1890; v památkově obnoveném domě je umístěna expozice zaměřená na život a dílo slavného rodáka.

- **Hronov – Rodný domek Aloise Jiráska čp. 90, okr. Náchod**

Nevelké roubené stavení se nachází nedaleko náměstí při silnici na Polici nad Metují, kde se 23. 8. 1851 narodil proslulý spisovatel Alois Jirásek, postavil ho v 90. letech 18. století Jakub Jirásek; domek s typickým trojdílným půdorysem měl za sní šikmo přistavěnou malou roubenou světničku, kterou za studií obýval Alois Jirásek, v přední světnici provozoval jeho otec pekařství, vzadu dům doplňovala později odstraněná hospodářská část tvořená maštalí a stodůlkou; roku 1925 zchátralou stavbu koupilo město Hronov a nechalo ji opravit; dnes domek pobočkou Muzea Náchodska a slouží jako památník Aloise Jiráska.

- **Kostecké Horky – Středisko environmentální výchovy čp. 25, okr. Rychnov nad Kněžnou**

V drobné obci jižně od Kostelce nad Orlicí vzniká v hospodářské usedlosti čp. 25 Středisko environmentální výchovy regionální pobočky INEX – SDA Kostecké Horky (pobočka organizace INEX – Sdružení dobrovolnických aktivit Praha), jehož cílem je

propagace role venkova a trvale udržitelného rozvoje a enviromentální výchova a vzdělávání; pro tyto účely byly postupně upraveny jednotlivé objekty hospodářské usedlosti – v bývalém roubeném obytném domě se nachází Návštěvnické místo Modrý dům s infocentrem, prodejnu regionálních výrobků a prostory pro přednášky, semináře, výstavy apod., v roubené patrové sýpce z konce 18. století je umístěno Malé muzeum místa s expozicí tradičních předmětů denní potřeby a ve stodole jsou umístěny staré hospodářské stroje a zařízení; areál je přístupný a koná se zde řada akcí pro veřejnost.

- **Krňovice – Podorlický skanzen, okr. Hradec Králové**

Muzeum lidového stavitelství v přírodě situované u obce Krňovice poblíž Třebechovic pod Orebem shromažďuje a prezentuje vesnické lidové a technické stavby z Královéhradecka, Podkrkonoší a Poorličí, jeho realizace včetně finančního zabezpečení je zajišťována soukromou firmou Dřevozpracující družstvo Hradec Králové a Základní organizací ČSOP Orlice Hradec Králové; vznik muzea se datuje od roku 2002, kdy byly zahájeny stavební práce a zároveň dokončena první stavba – dřevěná zvonička, v dalších letech byly do areálu postupně přemístěny nebo podle existujících vzorů rekonstruovány další stavby – např. transfery roubené stodoly z Ledců, špýcharu a sušárny ovoce ze Semechnic, roubené školy ze Všestar, špýcharu z Prasku, rekonstrukce stodoly z Klášterce nad Orlicí a patrového roubeného mlýna z Bělče nad Orlicí; kromě toho v muzeu vznikají volné kopie tradičních staveb přizpůsobené potřebám jeho provozu – např. polabský statek (zázemí pracovníků muzea), východočeský statek (technické zázemí), hospoda „Na špicí“ (ekocentrum), kočárovna (sociální zařízení a expozice zemědělské techniky), kovárna (funkční dílna); muzeum se zaměřuje nejen na dokumentaci památek lidového stavitelství, ale významnou složku jeho činnosti představuje celá řada pravidelných výchovně vzdělávacích programů i jednorázových akcí pro veřejnost.

- **Piletice – Šrámkův statek čp. 6, okr. Hradec Králové**

Šrámkův statek je ojediněle dochovaným souborem roubených a zděných lidových staveb tvořících uzavřený hospodářský dvůr na předměstí krajského města, jeho součástí je pro zdejší vesnickou architekturu atypický velký patrový dům se zdobně provedenou pavlačí z roku 1802, stodola z roku 1814 a další hospodářské objekty, do statku se vstupuje klenutou branou s dvěma brankami; v obytném stavení je umístěna expozice představující tradiční vesnické interiéry, dále v areálu najdeme stylovou hospůdku, pobočku Městské knihovny, Klub lidové tvorby, zkušebny folklorních souborů a prostory pro pořádání výstav, společenských a kulturních akcí, trhů i jiných aktivit, které se zde také pravidelně celoročně konají; provozovatelem Šrámkova statku je Hradecká kulturní a vzdělávací společnost s.r.o., jejímž zřizovatelem je Město Hradec Králové.

- **Police nad Metují – Stará škola čp. 15, okr. Náchod**

Patrová roubená pozdně barokní budova se šindelovou mansardovou střechou byla postavena roku 1785 jako náhrada za nevyhovující školu z roku 1705 a vyučovalo se v ní do roku 1857 ve dvou třídách v přízemí, zatímco v patře byly umístěny byty učitelů, poté sloužila k bydlení a kolem roku 1900 byla v přízemí zřízena truhlárna; dnes je v majetku Města Police nad Metují a jsou v ní instalovány dobové historické školní třídy, expozice dějin textilní výroby na Policku a jsou zde i prostory pro pořádání výstav a různých kulturních akcí.

- **Radeč u Úpice – Muzeum zemědělství a lidové kultury, okr. Trutnov**

V areálu bývalého Jednotného zemědělského družstva Radeč s dvěma kravínami z roku 1954 vzniká originální muzeum, které se specializuje na starou zemědělskou techniku, ale v jeho sbírkách najdeme i další exponáty přibližující život venkova od 19. století po nedávnou minulost (vybavení domácnosti včetně elektrospotřebičů, kočárky, hračky, sportovní potřeby, řemesla, oblečení aj.); chátrající zemědělské stavby odkoupila roku 2006 skupina nadšenců sdružených ve spolku Chalupění a postupně je rekonstruuje do původního stavu s respektem k jejich vnější i vnitřní podobě a řešení i dochovanému technickému vybavení, aby tak byla zachována i pro mladší generace charakteristická tvářnost dnes již rychle mizících staveb jedné z etap našeho historického vývoje.

- **Radim – podsíňový dům čp. 41, okr. Jičín**

Nevelké roubené stavení čp. 41 najdeme severně pod návsí v enklávě dalších zajímavých roubených staveb, ke komunikaci se obrací štítem s bohatě členěnou lomenicí a předsunutou podsíní podepřenou dekorativně vyřezávanými sloupky napodobujícími arkádu, dům má unikátně atypicky řešenou vnitřní dispozici s vchodem ze štítového průčelí kopírující městské vzory, postaven byl pravděpodobně někdy v průběhu druhé poloviny 18. století a původně sloužil jako pazderna a později tkalcovna; dlouhodobě nevyužívaný a neudržovaný dům se roku 2008 částečně zřítíl a hrozil jeho zánik, naštěstí ho za této situace odkoupila obec a v letech 2012–2013 provedla jeho mimořádně zdařilou obnovu, nyní je v této památce umístěna obecní knihovna, malá expozice a zázemí pro pořádání místních společenských akcí.

- **Ratibořice – Babiččino údolí, okr. Náchod**

Hojně turisticky navštěvovaný areál pietně dochovaných a udržovaných staveb v Babiččině údolí získal svou popularitu díky nejznámějšímu literárnímu dílu Boženy Němcové s autobiografickými rysy, jehož děj je zasazen právě do okolí Ratibořic; působivý soubor staveb tvoří: **Staré Bělidlo čp. 7** – roubená chalupa postavená roku 1797 mlynářem Antonínem Ludrem, dnes vybavená tradičním lidovým zařízením z 19. století; **Rudrův (neboli Ludrův či Panský) mlýn čp. 4** – mohutná kamenná patrová mlýnská budova byla do současné podoby upravována v období konce 18. až 19. století, v níž si lze prohlédnout zachované historické technické mlecí vybavení a dobovou instalaci domácnosti mlynáře z 19. století; **vodní mandl čp. 11** – v empírové, později stavebně upravované budově z 19. století je umístěno funkční zařízení mechanického mandlu doplněné o expozici dokumentující místní plátenickou výrobu; **panská hospoda čp. 5** – výstavná kamenná pozdně klasicistní patrová stavba z poloviny 19. století.

- **Uhřínov – Villa Nova, okr. Rychnov nad Kněžnou**

Středisko experimentální archeologie a regionálních dějin, respektive archeologické muzeum v přírodě je budováno občanským spolkem Villa Nova Uhřínov od roku 1992 v osamocené poloze v malebné členité krajině předhůří Orlických hor severně od Rychnova nad Kněžnou, jeho cílem je rekonstrukce středověké vesnice z kolonizačního období 13.–14. století; při výstavbě jednotlivých objektů jsou respektovány zásady experimentální archeologie spočívající zejména v používání kopií dobových stavebních nástrojů a dodržování historických technologií, což umožňuje ověření dosavadních teoretických poznatků; v areálu o rozloze 6 ha si mají návštěvníci možnost prohlédnout několik obytných i hospodářských staveb různých sociálních vrstev obyvatel tehdejšího venkova, probíhají zde také různé experimentální programy, semináře, workshopy a jiné vzdělávací akce.

- **Vlkov u Jaroměře – polygonální stodola u čp. 50, okr. Náchod**

Jedna z posledních kompletně zachovaných polygonálních stodol byla postavena roku 1783 v zahradě usedlosti rodiny Hladečkových uprostřed vsi, unikátní doklad archaické víceboké konstrukce kdysi běžných hospodářských staveb; na nevysoké roubené stěně spočívá strmý krov se střechou krytou došky, jimiž byla naposledy kompletně pošíta roku 1947 a zásluhou Otakara Hladečka, soukromě hospodařícího do roku 1975, průběžně opravována ze zásob nebo nově zhotovených došků, nová krytina položena až roku 1994; zachována a udržována díky vlastníkům, kteří na požádání umožní její prohlídku.

- **Vrchlabí – čtyři historické domy čp. 222, 222a, 223, 224, okr. Trutnov**

Soubor čtyř na západní straně náměstí Míru vedle sebe stojících historických domů s podloubím či podsíněmi je posledním pozůstatkem původní zástavby města z 18.–19. století a současně i dokladem nejstarší vrstvy lidových staveb v Krkonoších; tři z nich prošly v letech 1976–1980 památkovou rekonstrukcí a čtvrtý (čp. 222a s brázděným štítem) byl postaven v letech 2009–2010 jako věrná kopie zaniklé stavby v rámci projektu Via fabrilis – cesta řemeslných tradic; při opravách domu čp. 222 byla nalezena deska s letopočtem 1623; domy jsou dnes součástí Krkonošského muzea Správy KRMAP, které je využívá jako národopisnou expozici tradičního lidového umění a řemesel, počátků krkonošské turistiky a betlémů, informační centrum a výstavní síň.

- **Záměl – Fajfrova hospoda čp. 27, okr. Rychnov nad Kněžnou**

Jedinečně zachovalý areál bývalé panské hospody do dnešní podoby postavené roku 1786 a doplněné v průběhu 19. století mladšími hospodářskými budovami uzavírajícími dvůr s dvěma vjezdovými branami; stavení hostince má polovalbovou střechu krytou šindelem a podél obvodových stěn přistavěnou podstávkovou konstrukci vynášející stropní trámy; v interiéru zaujme především prostorná hostinská místnost s obnovenou chlebovou pecí a s trámovým stropem zpevněným příčným průvlakem, jenž je uprostřed podpírán zdobně profilovaným sloupem, ve sklepních prostorách se nachází ledárna; neudržovaný a chátrající hospodu získal roku 2007 místní spolek Má vlast – můj domov, který a započal její celkovou památkovou obnovu, zpřístupnil ji a pořádá zde různé společenské akce.

- **Železnice – roubený dům čp. 94, okr. Jičín**

Štítově orientovaný přízemní dům postavený roku 1789 bezprostředně po velkém požáru města tesařem Matějem Musilem pro Jana Jindru (což se dozvídáme z nápisu na záklopovém prkně štítu) stojí nedaleko centra města poblíž hlavní budovy místního Vlastivědného muzea, jehož je součástí; nevelké obdélné stavení představující ukázkou tradiční pojizerské architektury má přední roubenou obytnou část se skládanou lomenicí ve štítě, na níž navazuje poloroubený hospodářský trakt, zachovala se typická trojdílná vnitřní dispozice s černou kuchyní; roku 1941 byl dům zakoupen Muzejním spolkem pro potřeby muzea a dnes je v něm umístěna stálá národopisná expozice.

Vesnické památkové rezervace:

- **Křinice, okr. Náchod**

Obec Křinice, ležící v Broumovském výběžku, představuje typickou kolonizační dlouhou lánovou ves, charakteristickou pro tento region – táhne se v délce téměř 5 km od jižního cípu Broumova v postupně se zdvihajícím terénu podél potoka a komunikace na západ až pod hradbu Broumovských stěn; založena byla stejně jako většina

ostatních vesnic Broumova kolem poloviny 13. století benediktiským klášteřem v Broumově a osídlena německými kolonisty ze Slezska; její zástavbu tvoří převážně samostatně situované rozměrné dvorce tzv. broumovské typu z konce 18. a z 19. století vyznačující se zejména klasicizujícím štukovým dekorem pokrývajícím hlavně štítová průčelí, reprezentativními klenutými sloupovými vstupními síněmi, hluboce zapuštěnými zdobenými domovními vstupy s okrouhlými sedátky ve špaletách tzv. sedátkových portálů (německy nářečně zvaných „Schnecken“) a doplněné řadou prvků s bohatou kamenickou výzdobou (zcela originální jsou psí boudy zapuštěné do domovních soklů s kamennými reliéfními deskami ztvárněnými do podoby průčelí minidomečku); dochovalo se zde i několik poloroubených domů s vysokými sedlovými střechami a nápadnými svisle bedněnými štíty tzv. slezského typu zastupujících starší vrstvu zdejší vesnické architektury; urbanisticky i architektonicky cenné sídlo bylo roku 1995 prohlášeno vládou ČR památkovou rezervací.

- **Vesec, okr. Jičín**

Nevelká osada Vesec je situována ve zvlněné krajině Českého ráje u silnice spojující nedalekou Sobotku s hradem Kost; vesnice středověkého založení má nepravidelnou lichoběžníkovou návěs obklopenou převážně dvou a trojstrannými usedlostmi s typickými patrovými roubenými domy většinou z druhé poloviny 18. a první poloviny 19. století, které mají tradiční trojdílný půdorys s nevydělenou černou kuchyní v síni a patrovými komorami přístupnými z pavlače s dekorativně profilovanými sloupky a bedněnou výplní; z hospodářských staveb se dochovalo několik starších roubených stodol, ale v převážné většině jde o objekty vybudované z charakteristických dokonale opracovaných pískovcových kvádrů; uprostřed návsi se nachází pískovcové sousoší Nejsvětější Trojice s reliéfem sv. Starosty; jedinečně zachovaný soubor převážně roubených dokladů pojizerské lidové architektury s původní strukturou zástavby byl roku 1995 prohlášen vládou ČR památkovou rezervací.

Dřevěné kostely:

- **Broumov, kostel Panny Marie, okres. Náchod**

Unikátně zachovalý nejstarší dřevěný kostel v České republice postavený v gotickém slohu stojí uprostřed hřbitova na okraji Broumova; starší stavba, doložená písemně roku 1381, byla zničena požárem v roce 1421 při obléhání města husity, krátce poté pravděpodobně v letech 1449–1451 nechali broumovští benediktini postavit nový, dodnes dochovaný hřbitovní kostel, který byl v 18. století doplněna o barokní krytý ohoz – podsíň; kostel má obdélňý půdorys s trojboce uzavřeným presbytářem, ze strmé valbové střechy kryté šindelem uprostřed vybíhá osmiboká vížka s vysokou jehlancovou střechou; oproti většině dřevěných sakrálních staveb v ČR není postaven roubenou technikou, ale jeho stěny tvoří rámová konstrukce obložená svisle kladenými prkny; interiér s trémovým záklopovým stropem má částečně dochovanou pozoruhodnou gotickou nástěnnou a nástropní polychromovanou šablonovou výzdobu z poloviny 15. století, zařízení kostela pochází převážně z období baroka a rokoka, kromě cenné pozdně gotické sochy Madony z počátku 16. století, která jako jeho patronka vévodí hlavnímu oltáři.

- **Liberk, kostel sv. Petra a Pavla se zvonící a farou, okr. Rychnov nad Kněžnou**

Působivý architektonicky hodnotný areál církevních staveb byl postaven roku 1691 na ostrožně nad strmým údolím na místě zaniklého hradu poblíž návsi obce Liberk;

roubená kostelní stavba je názorným a jedinečně dochovaným příkladem životnosti středověkých stavebních tradic ve venkovském prostředí, strmá sedlová střecha se svisle šalovanými vysokými štíty svědčí o pozoruhodně dlouhém dozrívání principu gotické vertikality a slohové reminiscence můžeme najít i v konstrukci krovu a v tesařském provedení oken a dveří, naopak typické rysy barokního tvarosloví má štíhlá věžice uprostřed hřebene střechy, k poměrně mohutné lodi kostela je připojen drobnější trojboce uzavřený presbytář a na opačné straně přízemní předsíň; jeho vnitřní obvodové stěny jsou obloženy prkenným táflováním a stejným způsobem je upraven i trámový strop; zařízení je převážně barokní z konce 17. a z 18. století, pozoruhodný je pozdně středověký deskový oltářní obraz Proměnění Páně a také obrazy 12 apoštolů nad triumfálním obloukem, které jsou významným dokladem přechodu rustikální malby od renesance k baroku; u kostela na hřbitově stojí čtyřboká dřevěná zvonice s cibulovitou bání, postavená současně s kostelem a soubor doplňuje roubená budova fary.

- **Slavoňov, kostel sv. Jana Křtitele se zvonící a márnicí, okr. Náchod**

Areál kostela sv. Jana Křtitele se rozkládá v izolované poloze na mírném návrší na okraji vsi, představuje ojedinělý celek převážně pozdně středověkých vesnických sakrálních památek; uprostřed hřbitova obehnaného kamennou zdí stojící kostel je prostá celoroubená stavba zbudovaná v roce 1553, obdélná loď je zakončená ustupujícím pravouhlym presbytářem s valbovou, šindelem krytou střechou s vížkou, vnitřní prkny obložené stěny, tribunu i kazetový strop pokrývají rustikální polychromované malby s ornamentálními, rostlinnými i figurálními motivy z roku 1705, pod nimiž se ukrývá starší vrstva výzdoby ze 16. století; na hřbitov se vstupuje mohutnou hranolovou věžovou zvonící původně obranného charakteru, s dolní zděnou a horní bedněnou částí, která je zakončena šindelovou jehlancovou střechou, zajímavá je také nevelká roubená márnice, postavená v 18. století na hřbitově.

- **Kozojedy, kostel sv. Václava se zvonící, okr. Jičín**

Vzácně dochovaný areál roubeného omítaného kostela se samostatnou dřevěnou zvonící postavený roku 1689 nad obcí na místě starší středověké stavby je výraznou dominantou mírně zvlněné okolní krajiny, slohově jde o stavbu lidového raného baroka, ale značně gotizujících forem, na obdélnou loď se štíhlým trojboce uzavřeným presbytářem nasedá strmá valbová šindelem krytá střecha se sanktusníkem, jejíž vystupující vazné trámy jsou podpírány dřevěnými profilovanými krakorci, prkenný kazetový strop je zdoben polychromovanou malbou s renesančními motivy, více než polovinu obvodových stěn lodi obklopuje rozměrná dřevěná tribuna nesená 10 sloupy, velmi cenné a umělecky hodnotné je barokní zařízení kostela z let 1718-22, zejména pak oltáře a kazatelna, které jsou pozoruhodnými rezbářskými díly.

- **Loučná Hora, kostel sv. Jiří se zvonící, okr. Hradec Králové**

Roubený barokní kostel sv. Jiří byl postaven v letech 1777-1780 na vyvýšeném místě uprostřed návsi, svým půdorysem a architektonickým provedením jde o zcela ojedinělý typ mezi dřevěnými kostely v České republice, má totiž centrální dispozici s ústředním prostorem hlavní lodi s mansardovou střechou završenou věžičkou, k níž se symetricky po obou stranách podle podélné osy připojují další části kostelní stavby – na východě to je nižší presbytář a přízemní sakristie a na západě stejně výškově odstupňovaná kruchta a předsíň, celý kostel byl původně uvnitř i zvenku omítnutý a opticky tak budil záměrně dojem zděné stavby, po 2. světové válce kostel značně zchátral, postupně z něho opadala omítka a musel být odvezen i rokokový mobiliář z konce 18. století,

v současnosti probíhá jeho kompletní regenerace; nedaleká dřevěná hranolová zvonice nahradila v roce 1942 starší barokní stavbu.

- **Měník, kostel sv. Václava a Stanislava se zvonící, okr. Hradec Králové**

Dřevěný kostel sv. Václava a Stanislava stojící uprostřed vsi rozložené na mírném návrší je spolu s blízkým rovněž dřevěným kostelem ve Vysočanech zdaleka viditelnou dominantou lehce zvlněné krajiny Novobydžovska, jedná se o jednoduchou roubenou, ale zevně omítanou, obdélnou stavbu z roku 1686 s vyšším ustupujícím trojboce uzavřeným presbytářem a nevelkou předsíní, šindelem krytá střecha s průčelním svise bedněným štítem nese malý hranolovitý sanktusník; zajímavý trojlodní interiér má plochý kazetový strop a jeho západní část zabírá rozměrná trojstranná empora s poprsní zdobenou malovanými výjevy ze života sv. Václava, z hodnotného raně barokního zařízení jsou nejcennější rozvilinové oltáře a kazatelna ze 17. století; poblíž kostela stojí soudobá mohutná dřevěná osmiboká zvonice zakončená vysokou jehlancovou střechou, která spolu s ním vytváří působivý celek.

- **Hradec Králové – Třebeš, Kopec sv. Jana, kostel sv. Jana Křtitele se zvonící, okr. Hradec Králové**

Nevelký kostel sv. Jana Křtitele situovaný na návrší zvaném Kopec sv. Jana nebo Konstanc na jižním předměstí Hradce Králové, stál původně stranou osídlení uprostřed starých vinic, dnes je však součástí řidší příměstské aglomerace mezi obcemi Nový Hradec Králové a Třebeš; ač tomu jeho poměrně nenápadná podoba nenasvědčuje, jedná se o historicky cennou stavbu se zajímavým stavebním vývojem, stojící na místě staršího kostela vybudovaného zde před rokem 1530 na památku Mistra Jana Husa a Mistra Jeronýma Pražského a po roce 1620 zasvěceného sv. Janu Křtiteli, ten během třicetileté války zpustl a v letech 1675–1693 byl tesařem V. Matoušem postaven dnešní kostel, jenž byl v letech 1858-59 upravován a roku 1836 obehnan arkádovým ochozem; na jeho širokou loď téměř čtvercového půdorysu navazuje ustupující trojboce uzavřený presbytář se sakristií na severní straně, jenž je povrchově omítnut a budí dojem zděné stavby, zatímco roubená konstrukce obvodových stěn lodi je obložena šindelem, který rovněž pokrývá vysokou střechu kostela, nad štítové průčelí vystupuje drobná plochá zvonová věžička novějšího původu; vnitřek kostela má plochý strop a vestavěnou hudební kruchtu nad vstupem, hodnotný mobiliář je převážně ranně barokní z druhé poloviny 17. století; západně od kostela na okraji hřbitova stojí mohutná polygonální bedněná zvonice.

- **Vysočany, kostel sv. Markéty se zvonící, okr. Hradec Králové**

Uprostřed protáhlé návsi obce Vysočany, rozložené na mírném návrší nad rovinatým terénem, stojí v poloze krajinné dominanty kostel sv. Markéty se zvonící, architektonicky velmi hodnotná stavba obdélného roubeného a omítaného kostela s valbovou střechou a trojboce uzavřeným presbytářem pochází ze 70. až 80. let 17. století; jako většina dřevěných sakrálních staveb z tohoto období má gotizující rysy, projevující se jak v celkovém ztvárnění a proporcích, tak v detailech; zajímavým a ojedinělým způsobem je řešen interiér – dřevěnými vyřezávanými arkádami je rozdělen na trojlodí a rezbami je zdobena i rozměrná trojstranná tribuna, strop je trámový kazetový, kostel je vybaven převážně původním bohatým barokním inventářem z poslední čtvrtiny 17. století; v rohu zrušeného hřbitova obehnaného kamennou zdí, stojí s ním soudobá rozložitá šestiboká dřevěná zvonice s jehlancovou střechou krytou šindelem.

- **Hradec Králové – kostel sv. Mikuláše s dřevěným ohrazením**

Přímo v centru Hradce Králové se můžeme v Jiráskových sadech setkat s pozoruhodným dřevěným kostelíkem, který byl roku 1935 zakoupen od řeckokatolické náboženské obce v Malé Polaně na východním Slovensku pro město Hradec Králové, které tak zachránilo mimořádnou lidovou památku a zároveň získalo turistickou atrakci; kostel původně postavený z tisového dřeva v letech 1502–1510 jako pravoslavný v obci Habura u Medzilaborců byl po vybudování nového kamenného svatostánku odprodán roku 1740 do nedaleké Malé Polany a zasvěcen sv. Mikuláši Divotvorci, odkud se pak roku 1935 dostal do Hradce Králové; stavbu lemkovského typu tvoří tři za sebou řazené výškově odstupňované srubové části, z nichž střední loď a navazující presbytář kryjí mansardové střechy s věžicemi a nad přední vstupní se tyčí vysoká hranolová zvonice s bání; v interiéru je umístěn původní ikonostas i další vybavení; kostel obklopuje dřevěná kládová ohrada přenesená z Nižného Milošova u Svidníku; v nedávné době byl kostel odborně opraven a restaurován.

- **Nová Paka – kostel sv. Mikuláše, okr. Jičín**

Druhý přenesený řeckokatolický kostel v Královéhradeckém kraji najdeme ukrytý v soukromé zahradě bývalé továrnické vily na Husově kopci v okrajové části Nové Paky, kam byl přenesen roku 1930 z obce Obavy u Mukačeva v tehdejší Podkarpatské Rusi Oto Kretschmerem, který ho zakoupil a pomohl místním vybudovat nový kamenný kostel, po znovusestavení ho nový vlastník využíval k umístění svých rozsáhlých uměleckohistorických sbírek, po nástupu komunistické režimu byl kostel i s vilou znárodněn a hrozila mu likvidace, které zabránil až zásah ministra školství a osvěty Zdeňka Nejedlého na základě přímluvy odborné veřejnosti, po roce 1989 ho získali zpět v restituci dědicové původního majitele; kostel bojkovského typu je celodřevěnou stavbou z přelomu 17. a 18. století se stupňovitou šindelem krytou mansardovou střechou a věží s vysokou cibulovou bání v před ní části, po obvodu je kompletně obehnán krytým ochozem tvořeným přesahem střechy; prohlídku kostela je možno zprostředkovat v místním muzeu nebo po dohodě s majitelem.